

TEORETISK PSYKOLOGI (4) Japansk Psykologi i Japan?

K. B. Madsen

I denne artikel vil jeg beskrive psykologien i Japan og prøve at besvare det spørgsmål, som er anført i overskriften: Er der en særlig japansk psykologi, eller er psykologien i Japan fuldstændig vestlig domineret? Min fremstilling bygger dels på egne erfaringer fra en studierejse til Japan efteråret 1991 og dels på læsning af oversigter over psykologien i Japan.

Rapport fra en studierejse

FORHISTORIE. I efteråret 1990 fik jeg en invitation til at bidrage med et foredrag ved den årlige konference i Japanese Society for Theoretical Psychology. Senere blev invitationen udvidet til også at bidrage med foredrag ved årsmødet i Japanese Association of Psychology. Dertil kom senere invitationer til gæsteforelæsninger ved to universiteter. Sammenlagt blev det til en måneds ophold i oktober-november 1991, hvor jeg foretog en rundrejse på 4-5000 km. Jeg fik derigennem et vist indblik i japansk psykologi, og jeg lærte især fire professorer at kende, og jeg tror, at de udgør et typisk udsnit af japanske psykologer.

TOKYO. Årsmødet i teoretisk psykologi foregik i udkanten af Tokyo, der jo er en kæmpeby på mindst 15 mill. indbyggere. Mødet foregik på forsvarets medicinske universitet. Det var selskabets 38. møde, så det japanske selskab har altså eksisteret meget længere end det internationale selskab for teoretisk psykologi, som blev stiftet 1985. Der var et halvt hundrede deltagere, og jeg havde fået en eftermiddag til rådighed. Flere måneder i forvejen havde jeg sendt et manuskript på engelsk om: »Psychological Metatheory: The Historical Development and the Present Situation of Psychological Theorizing«. Manuskriptet var i mellemtiden blevet oversat til japansk. Deltagerne fik udleveret kopier, hvor den engelske og den japanske tekst var placeret i henholdsvis venstre og højre spalte. Til overflod blev mit mundtlige foredrag oversat til japansk successivt paragraf for paragraf (ikke simultanoversættelse, som man er vant til ved internationale kongresser). Jeg oplevede det som dræbende kedsommeligt. Men diskussionen (som også var på engelsk og japansk med ordstyreren som tolk) viste stor interesse for emnet, og ved en efterfølgende, uformel reception blev dette indtryk yderligere forstærket.

Det er vanskeligt for mig at give en oversigt over de øvrige foredrag ved konferencen, fordi alt foregik på japansk, og teksterne indeholdt ikke engelske »summaries«. Men jeg tror, at min kontaktmand var ret repræsentativ for de øvrige deltagere. Han hed *Taijiro Hayasaka* og var professor ved Tokyo University. Han har udformet en japansk version af humanistisk-fænomenologisk psykologi, der var inspireret af vestlig fænomenologisk filosofi og humanistisk psykologi og dels af japansk Zen-filosofi. Hayasaka har omsat sin teori til praksis i form af nogle gruppe-trænings-kurser. Bl.a. har han mange kurser for sygeplejersker, som lærer at tage sig af døende patienter.

Men også virksomhedsledere deltager i sådanne kurser. Hayasaka har rejst meget i Europa og Amerika, jeg traf ham i København i sommeren 1991.

KYOTO. Efter en uge i Tokyo tog jeg til Kyoto, Japans forhenværende hovedstad gennem ca. 1100 år. Siden jeg sidst var i Japan til international psykologkongres i 1972, har jeg ønsket at gense denne smukke og interessante by, der ligger ca 500 km vest for Tokyo. Kyoto kaldes »Japans sjæl«, fordi den rummer over 2000 tempel- og palads-bygninger, der heldigvis er uskadt af krigen. Min kontaktmand i Kyoto var *Noburo Sakano*, der er professor ved Kyoto University. Her holdt jeg min tidligere omtalte forelæsning (om Psychological Metatheory) for »avancerede« psykologistuderende, som kunne opfatte mit engelske foredrag uden oversættelse til japansk, og de kunne også bidrage til diskussionen bagefter. Professor Sakano har studeret i Leipzig et par år i begyndelsen af 1960'erne. Så Sakano var »vestligt« (= østeuropæisk) orienteret. Hans speciale er neuropsykologi med udgangspunkt i Pavlov og Luria. Sakano har bl.a. udviklet en test til bestemmelse af to kognitive *typer*: den *artistiske type* og den *abstrakt-tænkende type*. Denne typeinddeling er inspireret af Pavlovs seneste teorier om de to signalsystemer. Desuden har denne typeinddeling også relation til den senere forskning af Sperry og andre vedrørende hjernebarkens hemisfærespecialisering. Den abstrakt-tænkende type skulle således være venstre hemisfæredomineret, mens den artistiske type skulle være højre hemisfæredomineret.

Sakano er også redaktør af det engelsk-sprogede tidsskrift: *PSYCHOLOGIA: An international journal of psychology in the orient*. Det er udkommet siden 1957. Jeg er i besiddelse af et enkelt nummer af dette tidsskrift, som viser et bredt spektrum fra neuropsykologi over psykometri til psykoanalyse.

SENDAI. Efter en uge i Kyoto tog jeg via Tokyo til Sendai, der ligger ca 300 km nord for Tokyo. Her er også et universitet og et helt nyt kongrescenter, hvor den japanske psykologforenings årsmøde foregik. Jeg har ikke noget nøjagtigt tal på antal deltagere i årsmødet, men jeg skønner, at der var over 1000 af den japanske psykologforenings ca 4500 medlemmer. Jeg

var inviteret til at holde foredrag om »The Evolution of Motivational Psychology«. Proceduren var den samme som ved årsmødet i Tokyo: Et dobbeltmanuskript på engelsk og japansk med successiv oversættelse af mit engelske foredrag til japansk.

Min kontaktmand i Sendai, som havde oversat begge mine manuskripter var *Masasuke Kuroda*, der var professor (emeritus) ved Tohoku University.

Kuroda har beskæftiget sig med teoretisk psykologi i den snævre betydning af *meta*-teoretisk psykologi. Kuroda har bl.a. foreslået en ny klassifikation af videnskaberne, idet han tilføjer en ny kategori til den velkendte inddeling i »nomotetiske« og »idiografiske« videnskaber, som blev foreslået i psykologien af G. W. Allport (efter tyskerne Windelband og Dilthey). Som bekendt er de *nomotetiske* videnskaber, de videnskaber, der søger at formulere generelle lovmæssigheder ligesom naturvidenskaberne, mens de *idiografiske* videnskaber er de videnskaber, der søger at *beskrive det enkelte, unikke tilfælde* ligesom det gøres i historie og andre humanistiske videnskaber. Psykologien har jo fra starten været delt mellem disse to videnskabsidealer. Men Kuroda har altså foreslået en tredje kategori, som han kalder »*idiomorfic science*«. Som termen antyder er det den form for videnskab, som har til mål at ændre (modificere) sin forskningsgenstand, - der kan være personer, samfund og kulturer. Kuroda hævder, at megen traditionel indisk, kinesisk og japansk filosofi hører til denne kategori. Men også den vestlige kliniske psykologi hører efter Kurodas opfattelse til denne tredje kategori.

Mange læsere vil nok allerede have set ligheden mellem Kurodas tredeling af videnskaberne og Jürgen Habermas tredeling:

<i>Kuroda:</i>	<i>Habermas:</i>
nomotetiske videnskaber	naturalistiske videnskaber
idiografiske videnskaber	hermeneutiske videnskaber
idiomorfic videnskaber	kritiske videnskaber

Kuroda synes ikke at have kendt Habermas eller Frankfurterskolen, og der er da heller ikke fuldstændig overensstemmelse mellem disse to klassifikationer af videnskaber.

Foruden dette videnskabsteoretiske arbejde har Kuroda også foretaget personlighedspsykologiske studier af kinesisk og japansk kaligrafi - altså en parallel til europæisk grafologi. Desuden har han studeret poetiske teksters anvendelse i psykologien, bl.a. de vers, der findes i *Journal of Humanistic Psychology*, og han har også studeret poesens funktion i Buddhistisk filosofi.

Som det fremgår af dette »portræt« af Masasuke Kuroda, så er han en psykolog med bred orientering i vestlig videnskabsfilosofi såvel som asiatisk filosofi. Men han er efter eget udsagn kun repræsentant for en minoritet af japanske psykologer.

OKAYAMA: Efter 3-4 dage i Sendai tog jeg igen med den japanske superexpress »Shinkansen« over Tokyo og Kyoto til Okayama, der ligger 3-400 km syd for Kyoto. Ved Okayama University holdt jeg en gæsteforelæsning om »The Evolution of Motivational Psychology« for »advanced Students and staff members«. Jeg var inviteret af professor *Y. Morimassa*, som i midten af 1970'erne studerede et år i London og i den forbindelse besøgte København. Morimasas studier i London havde sat sig spor i form af en stor interesse for *H. J. Eysencks* personlighedsteori. Det prægede også diskussionen efter mit foredrag. Jeg fik et meget varmt forhold til lærerstaben ved det psykologisk-pædagogiske fakultet.

Efter 3-4 dage i Okayama tog jeg igen tilbage til Tokyo, hvor jeg igen var en uge, der blev brugt til sight-seeing i denne kæmpeby og dens omegn.

Oversigt over psykologien i Japan

INDLEDNING. Der findes (mindst) to oversigter over psykologien i Japan skrevet af japanske psykologer: De findes i oversigtsværkerne Sexton and Misiak (Eds.) »Psychology around the World« (1976), hvori også dansk psykologi er beskrevet, og Rosenzweig and Porter (Eds.): »Annual Review of Psychology« (1990).

HISTORIE. Ifølge disse oversigtsværker fandtes der tidligt (i 1800-tallet) interesse for psykologi blandt Zen-Buddhismens lærde (præster, munke, og filosoffer), og Zen interesserer stadig mange nutidige japanske psykologer som baggrundsfilosofi for meditation og andre personlighedsudviklende teknikker. Det første - egentlige psykologiske laboratorium blev etableret ved Tokyo University i 1903. Indtil 2. Verdenskrig var japansk psykologi stærkt påvirket af tysk psykologi - især Gestaltpsykologien, men efter 2. Verdenskrig har amerikansk psykologi været dominerende - også i Japan. Det viser sig også ved specialisering inde for psykologien.

NUVÆRENDE SITUATION. Ifølge oversigtsartiklerne dyrkes alle de i vesten velkendte psykologiske underdiscipliner og specialer: Perceptions- og kognitions-psykologi, hukommelsesforskning, udviklingspsykologi, dyreprykologi, socialpsykologi, pædagogisk psykologi, ledelsespsykologi og klinisk psykologi.

I de nævnte discipliner findes der et specielt japansk islæt i kognitionspsykologien, hvor man bl.a. har studeret den vanskelige indlæringer af de forskellige skriftsystemer, som anvendes i Japan: Kanji (kinesisk tegnsystem), Kana (et supplerende stavelses-tegn-system) og et alfabetisk tegnsystem. Også det japanske regnesystem med brug af kugleramme er udforsket af psykologer. Man ser disse kuglerammer i mange japanske forretninger anvendte som supplement til de elektroniske lommeregner, der naturligvis også er vidt udbredt i dette højteknologiske land. I klinisk psykologi findes der foruden psykoanalyse og andre vestlige terapiformer også nogle terapisy-

stemer af japansk oprindelse med Zen som filosofisk baggrund: »Morita-terapi« (en slags beskæftigelsesterapi), »Hakinowa« (»sand play therapy«), Tsubo Imagery Therapy og »Naikan« (self-introspection-therapy). Alt i alt må det konkluderes, at der findes speciel (original) japansk psykologi blandet med den vestligt inspirerede psykologi.

ORGANISATIONER. Til slut lidt om psykologiens organisatoriske forhold i Japan. Den japanske psykologforening er den ældste (etableret 1926) og største organisation med ca 4500 medlemmer. Dette medlemstal er ikke imponerende i et land med ca 120 mill. indb. Til sammenligning kan nævnes, at U.S.A. med dets 250 mill. indb. har en psykologforening på ca 100.000 medlemmer. Udover den fælles psykologforening findes foreninger for dyrepsykologi, pædagogisk psykologi, klinisk psykologi, anvendt psykologi, gruppepsykologi, kriminalpsykologi, og teoretisk psykologi.

Der kan studeres psykologi ved 86 universiteter, deraf »graduate studies« ved 25 universiteter.

KONKLUSION. Jeg håber, at det fremgår af min fremstilling, at psykologien i Japan ligesom den øvrige japanske kultur er en interessant, frugtbar blanding og integration af kulturpåvirkninger fra såvel Europa og Amerika som fra det øvrige Asien, især Kina.

LITTERATUR

- ROSENZWEIG, M.R. and PORTER L.W.(eds.) (1990): *Annual Review of Psychology*. Palo Alto, California: *Annual Reviews Inc. Vol. 41*. Artiklen om japansk psykologi er skrevet af: Shinkuro Iwahara.
- SEXTON, V.S. and MISIAK H. (eds.) (1976): *Psychology Around the World*. Monterey, California: Brooks/Cole Publ. Co. Artiklen om japansk psykologi er skrevet af: Jyuji Misumi og Mark Peterson.